

СВЈЕТЛОСТ КАО ПУТ ДУХОВНОСТИ И ЗНАЊА

Тадић, Милутин (2025), *Хиландар и Света Гора у друштву чистих зрака сунца*,
Београд: Службени гласник.

Међу бројним публикацијама о Светој Гори и српском манастиру Хиландар, студија др Милутина Тадића истиче се својим приступом. Књига *Хиландар и Света Гора у друштву чистих зрака сунца*, једноставно речено, открива како ритам Сунца обликује монашки живот на Светој Гори. Тачније, аутор, комбинујући знања из неколико сродних наука, показује како распоред дневних богослужења и оријентација цркава прате изласке и заласке сунца. Стручно речено, са аспекта математичке географије, користећи се и знањима сродних наука, као што су астрономија, историја, архитектура и теологија, приказује однос соларних циклуса, оријентације и временских система који одређују монашки ритам живота. Аутор формулише идеју свјетлости као духовне категорије која структурира простор и вријеме монашког живота. У његовом тумачењу, свјетлост постаје симбол божанског присуства и темељ просторне хармоније Хиландара.

Књига доноси ријетко виђену синтезу емпиријског истраживања и духовне интерпретације, показујући како природни и сакрални ритмови утичу на распоред дневних богослужења, оријентацију цркава и олтара према излазећем сунцу, те дужину и квалитет дневног свјетла које допире у храмове и манастирске просторије. Сам наслов књиге парафразира средњовјековног историчара Нићифора Григора, који о Светој Гори каже да већину времена пребива у „чистим зрацима сунца”.

Иако научно штиво, књига је написана стилем пријемчивим ширем кругу читалаца, па ће, поред истраживача који се баве овом тематиком, посебно обрадовати посјетиоце Свете Горе, који ће моћи упознати светогорске манастире, а нарочито Хиландар, из једног необичног угла – чистих зрака сунца. Књига ће бити од велике користи и другим

¹ damirgeoist@gmail.com

Аутор је мр географије и кустос историчар. Бави се географским, етнографским и историјским истраживањима, те графичким дизајном. – Напомена ур.

истраживачима ове или сличне теме, као и вјерницима, а такође и женама које не могу да посјете то свето мјесто.

Књига је сачињена од седам главних поглавља:

Света Гора и Хиландар на географској карти. У првом дијелу књиге утврђен је положај Свете Горе на географској карти Грчке и положај Хиландара на топографској карти Свете Горе, као и у односу на Београд и унутар мреже 20 светогорских лаври. Наглашене су просторне специфичности Хиландара и његов статус у оквиру аутономне Монашке заједнице Света Гора.

Сунце над видљивим хоризонтом Хиландара. У другом поглављу, на основу математичко-географског положаја Хиландара, дат је изузетно прецизан приказ кретања сунца над астрономским, а потом и видљивим хоризонтом манастира. Разумијевање кретања сунца изнад манастира олакшава пропратни графички приказ, а детаље открива прилог на крају књиге.

Према изласку Сунца. Трећи дио књиге, који је уједно и најобимнији, посвећен је оријентацији централних светогорских манастирских храмова, њиховим одступањима од уобичајеног правца „према истоку”, као и оријентацији других цркава. Сазнајемо да је оријентација цркава, у складу с празницима њихових заштитника, усмјерена тако да поштује олтар као симболички исток, а бројне детаље о томе доноси табела на крају књиге.

У сектору излазећег Сунца. Четврто поглавље бави се оријентацијом манастира Хиландара, то јест централног храма Ваведена Пресвете Богородице и 13 параклиса. Сазнајемо да су сви ти објекти изграђени на принципу „према истоку”, што Хиландар сврстава међу најдоследније архитектонске комплексе на Светој Гори.

Према заласку Сунца. Пети дио књиге доноси сазнања о часомјерној традицији на Светој Гори, у којој важи тзв. византијско вријеме, по коме се нулти тренутак, то јест залазак сунца, помјера током године. Образложене су предности и недостаци тог традиционалног сатног система, као и начин његовог превођења у источноевропско вријеме, према којем се управљају државне службе на Светој Гори. Детаљи потребни за прерачунавање дати су у прилогу на крају књиге.

Према Сунцу и сенци. Шесто поглавље доноси сазнања о зидним сунчаним часовницима на Светој Гори и у оквиру Хиландара. Сунчани сатови, кроз положај своје сенке, могу показивати византијско вријеме без сталног подешавања, које се одбројава од заласка сунца и које се стално помјера.

Некада према Сунцу. Седми, завршни дио књиге, посвећен је хиландарском распореду дневних богослужења у контексту различитих часовних система. Раније су почеци богослужења били засновани на античком сатном систему, утемељеном на „геометрији сунца”. Данашњи почеци богослужења засновани су на три часовна система која су настала прилагођавањем византијског мјерења времена савременом сатном систему.

Сва поглавља међусобно се надовезују и допуњују, чинећи једну уједначену и структурисану цјелину, са незнатним понављањима појединих података. Сажеци на енглеском језику, на крају сваког поглавља, чине материјал доступним међународној публици. Поред главних поглавља, књига садржи и Предговор, Литературу, Појмовник и Прилоге.

Језик књиге је прецизан, формалан и без колоквијализма, а носи и ноте поетичности у опису простора и свјетлости. Стручни термини се досљедно користе, а већи број њих, углавном из математичке географије и теологије, објашњен је у Појмовнику на крају књиге. Књига је савремено дизајнерски обликована и штампана у необичном формату, што јој даје посебан тон. Богата је фотографијама које дочаравају простор светогорског пејзажа, као и графиконима и табелама које приближавају сазнања о „чистим зрацима сунца”. Садржај кресе и бројни цитати вјерског карактера, који га допуњују и обогаћују.

Књига даје изузетан допринос савременој хуманистици, јер пружа модел интеграције природних и духовних наука у проучавању културног наслеђа. Сазнања у овој књизи не само што освјетљавају историју и архитектуру једног манастира него и показују како сунчева свјетлост постаје средство теолошке и космичке спознаје.

